

AMIÓTA GENFBŐL KORMÁNYOZZÁK A VILÁGOT

ELŐADTA:

DR. AUER PÁL

1931. ÉVITWARCIUS HÓ 1-ÉN,
A MAGYARORSZÁGI KERESKEDELMI
UTAZÓK EGYESÜLETÉBEN

BUDAPEST, 1931
A PESTI LLOYD-TÁRSULAT NYOMDÁJA
(Felelős: Márkus Pál)

Amióta Genfből kormányozzák a világot.

Mindenekelőtt meg szeretném nyugtatni azokat, akik kétkedve csóválták a fejüket, amikor a mai összejövetelre szóló meghívó a kezükbe került s előadásom címét olvasták. *Amióta Genfből kormányozzák a világot*, — ezt a címet adtam előadásomnak. A világnak azonban valóban csak egy részét kormányozzák Genfből, egy másik részét Washingtonból kormányozzák és bizony Moszkvában is hatalmas tömegek sorsát intézik. Az azonban tagadhatatlan, hogy a mi sorsunk idestova tíz esztendő óta Genfben dől el.

Amikor elhatároztam, hogy ma itt azokról a dolgokról fogok beszélni, amelyek mostanában az embernek eszébe jutnak, amikor Rousseau kies városának, a Lehman-parti Genfnek nevét hallja vagy olvassa, nem az lebegett szemem előtt, hogy egy magas szellemi színvonaláról ismeretes közület előtt tudományos jellegű, nemzetközi jogi előadást tartsak. Ily szándék távol állt tőlem. Egyenesen lelki kényszer számomra, hogy Genf-

ről beszéljek. Azon a héten, amelyen ezt a témát választottam, hatszor olvastam különböző pártállása lapokban gúnyos és kárörvendő cikkeket a genfi „sóhivatalról”; arról, hogy Németország ki fog lépni a Népszövetségből és mi követni fogjuk példáját; arról, hogy az európai bizottság működése illuzórius, és hogy Páneurópa megbukott. Annyi, szerintem könnyelmű, elfogult, téves kritikai megjegyzést olvastam nemzetközi intézményekről és nemzetközi politikáról, hogy úgy éreztem: lehetetlen, hogy a legintelligensebb ember is tisztán lásson bizonyos dolgokat, ha nincs módjában azokkal behatóan foglalkozni és tendenciózus politikai megnyilatkozásokra és újságcikkekre van utalva. Már pedig egyenesen végzetessé válhatik, ha a közvélemény épp azokban a kérdésekben nem lát tisztán, amelyekről háború és béke, gazdasági káosz és általános szanálás, bolsevizmus és szociális rend függenek. Ha ezer hétköznapi gond gyötör is, álljunk meg egy szóra. Nem bízhatjuk sorsunkat kritika nélkül néhány diplomatára és nem vezettethetjük magunkat bekötött szemmel gyakran elfogult politikusok által. Habár csak tíz éve van magyar külpolitika, meg kell szoknunk, hogy az nagyobb figyelmet érdemel, sorsdöntőbb, mint a belpolitika és tudomásul kell vennünk, hogy legfontosabb problémáink nem az Országház-téren, hanem a genfi népszövetségi palotában dőlnek el.

Hogy rajonganunk a Nemzetek Szövetségeért, annak mai szervezete, összetétele, szabályzata mellett nem lehet, az természetes. Ámde vétkes könnyelműség akár tisztában nem lenni annak jelentőségével, akár

megreformálása, átalakítása helyett destruálni akarni azt anélkül, hogy mást tudnánk helyébe állítani.

Mert azzal tisztában kell lennünk, hogy maga a Népszövetség létrejötte forradalmi átalakulást jelent. Emlékezzenek vissza arra, hogy 1914 előtt azok az államok, amelyeket szövetségi kötelék nem fűzött össze, úgyszólván nembeszélő viszonyban voltak egymással. Tisza István éppúgy, mint a monarchia külügyminiszterei a francia, angol, belga, svájci, skandináv, görög, spanyol miniszterekkel jóformán sohasem kerültek össze. Éppúgy, mint a magánéletben, nagyobbára csak személyes érintkezés útján jön létre barátság és üzlet, úgy a nemzetközi életben is rendszerint csak úgy lehetséges a megértés, közeledés és a gazdasági kapcsolatok létesítése, ha az államok sorsát intéző államférfiak ismerik egymást és állandóan érintkezésben vannak egymással. Az is bizonyos, hogy ha 1914 július havában lett volna Népszövetség — akárcsak a ma létező korcs Népszövetség is — összeültek volna az államok kiküldöttei, nem lehetett volna a dolgokat elhirtelenkedni, Oroszország a tárgyalások idején nem mobilizálhatott volna, az érdekelt államok kénytelenek lettek volna Sir Edward Grey-nek azt a javaslatát elfogadni, hogy kíséreljék meg a vizsályt azonnal összeülő választott bíróság elé terjeszteni és gróf Tisza Istvának lett volna ideje, hogy az osztrák hadvezetőséget elhatározásának megmáskísítására bírja. Maga az a körülmény, hogy a nemzetközi anarchiát, az államok közötti szervezet hiányát állandó internacionális organizáció váltotta fel, hogy a legfontosabb államok

állandóan együttesen tárgyalják meg az ökei; érdeklő problémákat, oly nagy jelentőségű, amelyet lekcicsinyelni helytelen, a meglévőt megszüntetni akarni, bűnös könnyelműség.

Locarno az állandó népszövetségi ülések, tanácskozások nélkül, Briand és Streseman összejövetelével nélkül nem jöhetett volna létre. Már pedig ha Európát mégis sikerül megmenteni, az csak az ezáltal a két férfiú által Locarnóban megkezdett mű teljes kiépítése útján, a német-francia entente révén lesz lehetséges.

Oly kis országokra nézve, mint a milyen Magyarország, ezek az összejövetelek már azért is fontosak, mert alkalmat adnak egy-egy kiváló férfúnak arra, hogy a világ színe előtt megszólaltassa a magyar fájdalmat, de egyúttal meg is csillantassa a magyar tehetséget. Egy Apponyi hosszú évtizedeken át küzdött a magyar politika frontján, de azért világhírre csak akkor tett szert, amikor a nemzetközi areopág előtt ragyogtatta tehetségét. És ha Benes és Venizelos, aránylag kis országoknak miniszterei, oly fontos szerephez jutottak a nemzetközi életben, megvan a lehetősége annak is, hogy idővel magyar emberek is éppoly súlyos szerephez jussanak, mint akár az angol, francia és német államférfiak. Erre nem kerülhetne szó ha nem volna Népszövetség.

Nem kicsinylendő le az a szerep sem, amelyet a Népszövetség Magyarország és Ausztria pénzügyi helyreállítása körül betöltött. Élénk emlékezetében van még mindenkinek, hogy 1923-ban mindkét államban megbillent a költségvetés egyensúlya s a deficitet fedezetlen bankjegyekkel igyekeztek pótolni.

A korona értéke ennek következtében egyre csökkent és teljes volt a gazdasági káosz. Külföldi kölcsön a Népszövetség közbenjövete nélkül, főleg a jóvátételi kérdés rendezetlensége miatt, elképzelhetetlen volt. A Népszövetség közbelépett és hat hónap alatt stabil volt a magyar pénz, rendbejött a magyar államháztartás. A magyar miniszterelnök úr is kijelentette 1924 szeptember havában a Népszövetség ötödik közgyűlésén, hogy a Népszövetség közvetítő szerepe nélkül ezt az eredményt lehetetlen lett volna elérni.

És most hadd mutassak rá egész röviden arra a tevékenységre, amelyet a Nemzetek Szövetsége az utolsó tíz évben gazdasági téren kifejtett, nem szólván egyelőre a jelenleg folyamatban lévő közismert tárgyalásokról.

Már 1922-ben kezdeményezett a Nemzetek Szövetségének gazdasági bizottsága egy akciót a tisztességtelen verseny leküzdésére. Az a vélemény alakult ki, hogy a védjegyekkel való visszaélések úgy elharapódtak, hogy a korábbi egyezmények, amelyekhez különben is csak az államok kisebb része csatlakozott, nem nyújtanak a tisztességes kereskedelemnek kellő védelmet. A Nemzetek Szövetsége tagállamaival folytatott jegyzékváltás eredményeképpen 1924-ben 22 állam szakértődelegátusa ült össze és tett javaslatot a Nemzetek Szövetségének. 1925-ben Hágában azután nemzetközi konferencia tartatott a Nemzetek Szövetségének égisze alatt és létrejött az ipari tulajdon védelmét célzó unióra vonatkozó ú. n. hágai egyezmény.

Ezzel az akcióval párhuzamosan azzal is foglalkozott a Nemzetek Szövetsége, hogy

hogyan lehetne megvédeni a külföldi vásárlókat a nem szabadalmazott és nem védjegyezett áru minősége körüli visszaélésektől. Foglalkozott nevezetesen a Nemzetek Szövetsége azzal, hogy hogyan lehetne az áruk megvizsgálását azoknak az országból való kivitele előtt megkönnyíteni.

Foglalkozott a Nemzetek Szövetsége azzal a kérdéssel is, hogy miként biztosítandó kereskedőknek, kereskedelmi társaságoknak külföldön való üzleti tevékenysége, az iparnak külföldön való gyakorlása, javaknak külföldön való szerzése és foglalkozott ennek a kérdésnek adóügyi részével is. 1924-ben kezdődött az az ismert akció, amelynek célja a kiviteli és behozatali tilalmak megszüntetése volt. Az akció eredménye az 1927. évi konferencia volt, melynek határozatai értelmében az ott létrejött konvenciót ratifikáló államok kötelezték magukat, hogy a konvenció életbeléptetésétől számított hat hónap alatt, bizonyos kivételektől eltekintve, megszüntetik a ki- és beviteli tilalmakat és hogy ilyeneket a *jövőben sem* fognak engedélyezni. Minthogy az *állati bőrökre és csontokra* vonatkozó kivételeket a Népszövetség gazdasági bizottsága aggályosnak tartotta, 1928-ban újból konferencia foglalkozott a ki- és beviteli tilalmak fenntartására vonatkozó kérdésekkel és megszorította ezeknek a cikkeknek körét. Igen érdekes az a tevékenység, amelyet a Nemzetek Szövetsége a kereskedelmi bíráskodás terén kifejtett. Köztudomású, hogy a háború után a nemzetközi kereskedelem egyik kerékkötője az lett, hogy bizonyos államokban más államok polgáraival szemben elfogultság uralkodott és nem feltétlenül lehetett objek-

tív bírói ítéletben bízni. Még ha a bizalom hiánya indokolatlan is, tény, hogy nem egy tranzakció azért nem jött létre, mert az eladó kereskedő a vételár behajtásában nem bízott. Ennek oka gyakran a nemzeti elfogultságon kívül az illető állam igazságszolgáltatásának egyéb hibáiban keresendő. A remedium kétségkívül sok esetben a kereskedelmi választott bírászkodás lehetne. Ennek nemzetközi viszonylatban igen nagy volna a jelentősége, ha a választott bíróságok illetékessége a különböző országokban érvényesnek elismertténék és azok ítéletei kölcsönösen végrehajthatók lennének. A Nemzetek Szövetsége ennek lehetővé tétele céljából két egyezménytervezetet dolgozott ki.

Az egyik értelmében az egyezményt ratifikáló államok kötelezték magukat, hogy a választott bírósági kikötéseket elismerik és törvényeiket megfelelően módosítják; a másik egyezménytervezet szerint pedig a ratifikáló államok a választott bíróságok ítéleteinek végrehajtására kötelezik magukat. Magyarország ezt az egyezményt nem ratifikálta, ami az utód- és Balkán-államokkal folytatott kereskedelem szempontjából kétségkívül hátrányos. Ha ez az egyezmény Magyarország és a Balkánállamok által ratifikáltatnék vagy külön megállapodások jönnének létre a minket környező államokkal a választott bírói ítéletek kölcsönös végrehajtása tárgyában, igen célszerű volna nagyobb tranzakcióknál választott bíróságot kikötni, nemcsak azért, mert a kereskedők maguk választanák bíráikat, hanem azért is, mert a választott bíróság ítéletét feltétlenül végrehajtanák, holott magyar bírói ítélettel

még ha a magyar bíróság illetékességét kikötötték is, tudvalevően semmire sem mennek, mert azt külföldön, Ausztriát kivéve, nem hajthatják végre.

Ismeretes, hogy mostanában véget értek azok a tanácskozások és munkálatok, amelyeket a Nemzetek Szövetsége a váltójog egységesítése érdekében folytatott s amelynek célja, hogy a különböző államok váltójogának főbb rendelkezései azonosakká tétessenek és hogy a váltó forgalomképesebb legyen a nemzetközi életben. Ugyanezt célozzák a befejezés előtt álló csekkjogegységesítési munkálatok a készpénzfizetéseket a nemzetközi életben egyre jobban kiszorító csekkekre vonatkozóan.

Foglalkozott a Népszövetség a vám-nómenklatúrák egységesítésével és az elvámolással kapcsolatos alakiságok könnyítésével, A Népszövetség közlekedési bizottsága ismételten foglalkozott az útlevelkérdéssel is és ezek kapcsán tanulmány tárgya volt az is, vajjon nem lehetne-e az útlevelek *díjait* leszállítani, azok *érvényének meghosszabbítását* megkönnyíteni, a határvizsgálatot kényelmesebbé és gyorsabbá tenni, a konzulok által kiállított vízumokat bizonyos testületek által kiállítandó *carte de transit*-okkal, átlépési bizonyítványokkal pótolni, és ha ezen munkálatok egyelőre nagy eredményt nem is mutattak fel, kétségtelen, hogy hatással voltak a különböző államok időközben életbe lépett könnyítéseire.

Ismeretesek a naptárreformra vonatkozó törekvések, melyeknek gazdasági jelentőségére itt fölösleges rámutatni. Egyelőre főképp a húsvéti ünnepek fixírozása céloztatik olyképp, hogy azok a nemzetközi vásárookra és

egyéb közgazdasági szempontokra való tekintettel minden évben ugyanazon napokon legyenek.

Sokat várt a világ a Nemzetek Szövetsége által 1927-ben összehívott ú. n. világgazdasági konferenciától, azonban e tekintetben csalódott. Kétségtelen, hogy ezt a csalódást nem a Nemzetek Szövetségének intézménye okozta, hanem az, hogy a világpolitika atmoszférája a komoly és reális eredmények elérését nem tette lehetővé. Igen sajnálatos, hogy a világgazdasági konferencia nem vezetett oly megállapodásokra, amelyek az azóta fokozódott gazdasági krízis helyett általános javulást biztosítottak volna, ezért azonban az egyes államokat és azok vezetőit, nem pedig a Nemzetek Szövetségének szervezetét kell felelőssé tenni. Ennek a konferenciának létrejötte mindenesetre a Nemzetek Szövetségének érdeme és kétségtelen, hogy jobb, hogy a konferencia létrejött, mintha nem jött volna létre. Mindenesetre kialakultak bizonyos elvek, amelyek a további fejlődés során nem lesznek figyelmen kívül hagyhatók. Eredményként lehet elkönyvelni, hogy általános elismerésre találtak azok az eszmék, amelyek röviden ezzel a *négy jelszóval* jellemezhetők: gazdasági béke, népek szolidaritása, szabad kereskedelem és racionalizálás.

Szociális szempontból komoly jelentősége van a Nemzetek Szövetsége mellé rendelt Nemzetközi Munkaügyi Hivatalnak. Ez a hivatal eddig főleg az ipari és mezőgazdasági munkásság sorsának javításával foglalkozott, a kereskedelmi alkalmazottak érdekével — úgy tudom — csak egy alkalommal, és pedig azok hetenként egy napi munkaszünetének

biztosításával kapcsolatosan. Bizonyára nem volna érdektelen, ha a kereskedelmi utazók — esetleg épp ennek az egyesületnek kezdeményezésére — oly akciót kezdeményeznének, amely az utazók helyzetének javítását a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalon keresztül, nemzetközi egyezmények útján is biztosítaná. Értékes, jelentőségteljes a Nemzetek Szövetségének pénzügyi, gazdasági, szociális, továbbá a nemzetközi higiéné terén való működése, azonban természetesen az, amit a világ elsősorban vár tőle: az a béke biztosítása. El kell ismerni, hogy a Nemzetek Szövetsége ezen a téren is komoly tevékenységet fejtett ki és sikerült bizonyos nemzetközi konfliktusokat békésen elintéznie. Igen nehéz megállapítani, hogy ezek a konfliktusok a Nemzetek Szövetségének közbelépése nélkül háborúhoz vezettek volna-e? Mindenesetre fennáll ennek a lehetősége és legalább is megállapítható, hogy ez a közbelépés időnként és helyenként javította az atmoszférát. Nem lehet céлом, hogy ezeket a konfliktusokat részletesen ismertessem. Jelentékenyebb volt a litván-lengyel határkonfliktus, az egyrészt Bolivia és Peru, másrészt Chile között támadt konfliktus, az albán határkonfliktus, a felsősziléziai konfliktus, a nyugatmagyarországi felkelés nyomán támadt, a Burgenlandra vonatkozó osztrák-magyar konfliktus, a görög-olasz konfliktus, a Törökország és Irak közötti vita, a görög-bolgár vita, melyről igazán el lehet mondani, hogy a Népszövetség közbelépése nélkül csaknem bizonyosan háborúra vezetett volna, a görög-török ú. n. maricai határkérdés, a minket érdeklő *szentgotthárdi incidens* és az *optánsügy*.

Joggal kritizálják a Nemzetek Szövetségének egyességokmányát azért, mert nem feltétlenül zárja ki a háborút. Maga az a körülmény azonban, hogy minden hadüzenetet a Nemzetek Szövetsége egyességokmányának értelmében tanácskozásnak kell megelőznie s hogy komoly viszályok keletkezése idején a Népszövetség Tanácsa azonnal összeül, kétségtelenül lényegesen csökkenti a háborús veszedelmet a múlthoz képest. Hozzájárul ehhez az, hogy a Nemzetek Szövetsége egyességokmányának értelmében létesített Nemzetközi Törvényszék oly mindenki által elismeri objektív, magas színvonalú jogászai testület, mely pártatlanságát létezése óta már többször bebizonyította és lehetővé teszi, hogy komoly konfliktusok is — feltéve, hogy azok jogi természetűek — ez elé a birói fórum elé legyeknek terelhetők.

Az ú. n. népszövetségi egyességokmány 11. §-a szerint minden háború vagy háborús fenyegetés a szövetség közös ügye, tehát valamennyi Tagállam ügye. A főtitkár ily esetben köteles a Tanácsot bármely tag kérésére azonnal összehívni. Az egyességokmány kötelezően kimondja, hogy a szövetség tagjai a felmerülő, szakadásra vezethető vitás ügyeiket vagy nemzetközi bíróság ítélete, vagy a Tanács vizsgálata alá tartoznak bocsátani, de semmiesetre sem kezdenek háborút előbb, mint három hónappal a bíróság ítélete vagy a Tanács jelentése után. A háború mint ultima ratio meg van tehát engedve, de meg kell előznie a Tanács vagy a bíróság eljárásának s azután is három hónapig kell várni. Van tehát bőségesen idő és lehetőség a kedélyek megnyugtatóására, a békés, méltányos meg-

oldások megkísérlésére. A Kellogg-paktum tudvalevően továbbment és teljesen kizárta a támadó háborút, de azért megfelelő megoldásnak ez sem tekinthető, mert hisz az, hogy valamely háború támadó vagy jogos önvédelmi háború-e, értelmezés kérdése.

A szankciók kérdését a népszövetségi egyeségokmány úgy oldja meg, hogy azt rendeli, hogy ha valamely állam megszegi az imént röviden ismertetett rendelkezéseket, szóval háborút kezd, anélkül, hogy a Tanácshoz vagy Bírósághoz fordult volna s nem vár a döntés után legalább három hónapig, a szövetség többi tagja a szerződésszegő állammal a Tanács határozata esetén megszünteti a kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést, betiltja a saját és az illető állam polgárai között az érintkezést, különösen a kereskedelmi és pénzügyi összeköttetést és ha a Tanács úgy határozott, saját haderejével hozzájárul azon fegyveres erőkhöz, amelyek a megállapodások betartásának biztosítására hivatva vannak és megengedi, hogy az erre szolgáló hadsereg területén átvonuljon.

Elsősorban tehát gazdasági bojkottal kívánja az egyességokmány a békét megzavaró állam akcióját lehetetlenné tenni, másodsorban katonai eszközökkel.

Az egész apparátus hibája az, hogy minden hatalom a Tanács kezében van, a Tanács szervezete, összetétele pedig nem megnyugtató. A tanács dolga a konfliktus kivizsgálása és a Tanács dönti el, hogy helyén való-e a bojkott vagy katonai expedíció.

A Tanács az eredeti egyességokmány szerint a nagy-entente államainak képviselőiből, továbbá a Szövetség más négy tagjának kép-

viselőiből alakulna meg. A többség tehát eredetileg a nagy-entente hatalmak részére volt biztosítva. Ez később módosult, mert a nagy-entente államok közül az Egyesült államok nem léptek be a Népszövetségbe s így az állandó tagok száma ötről négyre csökkent, a választott tagok számát pedig felemelték hatra. Még jobban enyhült a súlyos helyzet a legyőzött államok szempontjából azáltal, hogy az egyik nagy-entente állam, Olaszország, eltávolodott korábbi szövetségeseitől és számos kérdésben a legyőzött államok mellé állott s a hat azon hely közül, mely nem a nagy-entente államok részére rezerváltott, az egyik egy legyőzött államnak, Németországnak jutott.

Ennek ellenére megnyugtató megoldás egyedül az lenne, ha egyrészt a Tanács csak végrehajtó szerv lenne, míg határozatokat egyedül a közgyűlés hozhatna, melyen minden állam egyenlően van képviselve, másrészt, ha a Tanács valamennyi tagja a közgyűlés által választatnék.

Kétségtelen, hogy az ily reformra ma még nem érett a helyzet. Ne felejtjük, hogy világháború után vagyunk s a Nemzetek Szövetsége csak alig tíz éve áll fenn. Addig, amíg a fejlődés nem jut el odáig, hogy a népek a Népszövetségben közös intézményüket, a közgyűlésben mintegy világparlamentet, a Tanácsban mintegy világminisztériumot fognak látni, sok lesz a panasz a Népszövetség ellen s ezek a panaszok gyakran bizonyára jogosak lesznek. Ebből azonban nem az következik, hogy robbantsuk fel a Népszövetséget, hanem hogy mi is legyünk rajta, hogy oly nemzetközi politikai atmoszféra terem-

tődjék, mely a fejlődést a vázolt irányban meggyorsítja. Addig is pedig oda kell hatnunk, hogy a Tanácsban mi is képviseletet nyerjünk. Ez ma már nem tartozik a lehetőségek közé.

Magyarországon főképp a kisebbségi kérdés igazságtalan kezelése miatt népszövetségellenes a hangulat. Az idevágó panaszok teljesen jogosak. A kisebbségi ügyek botrányos kezelése szintén azzal függ össze, hogy a Tanács túlnyomóan oly államokból áll, amelyeknek nem érdekük a kisebbségi ügyek feszegetése. Meg kell azonban állapítani azt, hogy már egymagában az a tény, hogy a kisebbségi kérdés a Népszövetség elé, tehát nemzetközi fórum elé utaltatott, nemzetközi ellenőrzés alá helyeztetett, igen nagy haladást jelent. Képzelnék el, mi lett volna, ha a háború előtt az ausztriai csehek vagy az oroszországi zsidók más államok elé, nemzetközi fórum elé vitték volna panaszaikat! összeegyeztethető lett volna ez az államok szuverenitásával? Az az állam, mely az ily panasszal foglalkozott volna, biztos háborúnak nézett volna elébe. Sajnos, a panaszkodás joga még nem jelenti a meghallgatás kötelességét. Ebből a szempontból is a Tanács megfelelőbb összetételére volna szükség, bár itt is megjegyzendő, hogy amióta Németország tagja a Tanácsnak, a javulás jelei mutatkoznak. Így a lengyelországi német kisebbségek panasza legutóbb megértésre talált, ami mindenesetre biztató a jövő szempontjából. Addig is, míg a politikai atmoszféra javulása és a Tanács átszervezése várható, azon kell lennünk, hogy a Tanács előtti kisebbségi eljárás megreformáltassék. Tudni kell, hogy némi szerény hala-

dás az *elmúlt* évben e tekintetben is mutatkozott. A legsürgősebb az volna, hogy ne a Népszövetség főtítkárától függjön, hogy valamely kisebbségi panasz elfogadtatik-e. Ne súlyoszhassa el papírkosarába ezek és ezek panaszát. Ha pedig valamely panasz tárgyalatik, adassék meg a jog a panaszosoknak, hogy államuknak a panaszra adott válaszára ismét felelhessenek. És létre kellene hozni a Stresemann által kezdeményezett ú. n. népszövetségi kisebbségi bizottságot, *mely panasz nélkül* is állandóan vizsgálná, hogy betartatnak-e a kisebbségekre vonatkozó szabályok. Tudjuk, hogy nagy, sokszor veszéllyel járó elhatározás valamely kisebbségre saját állama ellen panaszt tenni. Nagy könnyebbülést jelentene, ha egy nemzetközi bizottság panasz nélkül is fellépne ott, ahol annak szüksége mutatkozik.

Komoly és súlyos vád a Nemzetek Szövetsége ellen az, hogy nem gondoskodott a nemzetközi lefegyverzés végrehajtásáról.

A probléma lényege az, hogy ma már mindenki tisztában van vele, hogy az a latin mondás, mely magyarul úgy szól, hogy „ha békét akarsz, készülj a háborúra”, nem mond igazat. Azt akarja jelenteni ez a mondás, hogy ha tudják, hogy fel vagy fegyverkezve, félnek tőled és nem támadnak meg. A valóság azonban az, hogy ha háborúra készülsz, a szomszéd is háborúra készül s a versengés annyi izgalmat vált ki, hogy meg is lesz a háború. Erősen felfegyverzett ország minden megmozdulása kardcsörtetésként hat és könnyen provokálja a másik államot. Ehhez járul, hogy a fegyverkezés oly befektetést jelent, mely legfeljebb háború esetén lehetne renta-

bilis és akkor sem az. Rengeteg összegek emésztődnek fel inproduktív célokra, ahelyett, hogy a gazdaság fellendítésére és kulturális vagy szociális célokra fordíthatnának. Ez azonban a problémának csak egyik része. Másik része abban áll, hogy a háborúban vesztes országokat lefegyverezték, míg a többi állam ma is állig fegyverben áll. Ez az egyenlőtlenség igazságtalan, veszélyes és fenntarthatatlan. A népszövetségi egyesség-okmány a Tanácsra bízta az összes államokra nézve annak a határnak megállapítását, ameddig az illető országnak fegyverkezése korlátozandó, biztonságuk és azon kötelezettségek teljesítése szempontjából, melyek ép a népszövetségi okmányból erednek. Számos konferencia tartatott eredménytelenül. Most már odáig jutottunk, hogy a helyzet tartthatatlan. A legyőzött államok joggal követelik, hogy ha már őket lefegyverezték, fegyverezzék le a győzőket is, vagy pedig engedjék meg, hogy ők is tetszés szerint fegyverkezzenek. Ez utóbbi bizonyára nem a helyes megoldás, hanem csak ultima ratio. Jövő év elejére a Népszövetség új lefegyverzési konferenciát hívott össze. Ez a konferencia sorsdöntő lesz. Jóformán azon fog eldőlni a háboiú vagy béke sorsa.

Nagyon sok függ persze a politikai atmoszférától. Mert ha az olasz-francia viszony romlik és Németországban Hitlerek lesznek a helyzet urai, a franciák nem merik magukat a komoly leszerelésre elhatározni. Ha azonban biztató jelnek tekinthető, hogy azt a békemanifesztumot, melyet múlt hónapban a Népszövetség tanácsülésén Briand felolvasott, Olaszország is aláírta és Németország-

ban a szélső nacionalista Hitlerék nem jutottak ahhoz a szerephez, melyre a választások után a világ el volt készülve, van remény, hogy a konferencia ezúttal nem lesz eredménytelen. E mellett szól az az egyezmény is, amely a tengeri haderők korlátozását célozza.

És most térjünk át a *legfájdalmasabb pontra, a revízióra.*

A revízióhoz a Népszövetségnek annyi köze van, hogy az ú. n. népszövetségi egyezségokmány tartalmazza azt a bizonyos 19-ik §-t, amelyről mindenki beszél, de elég kevés ember vette magának a fáradságot, hogy azt el is olvassa. Azt mondja ez a paragrafus, hogy az összülés időnként felhívhatja a Szövetség tagjait, hogy vegyék revízió alá az oly szerződéseket, melyek alkalmazhatatlanná váltak és az oly nemzetközi helyzeteket, melyeknek fenntartása a világ békéjét veszélyeztik. Vannak, akik kétségbevonják, hogy ez a paragrafus a békeszerződések esetleges revíziójára is vonatkozik, mondván, hogy ugyanaz a szerződés, amely a szerződések alkalmazhatatlanná válásáról beszél, nem vonatkoztathatja az alkalmazhatatlanná válás feltevését önmagára is, tehát magára a békeszerződésre is és hogy nem lehet szó a békeszerződés alkalmazhatatlanná válásáról az országhatárok szempontjából, mert az azokra vonatkozó békeszerződési rendelkezések vagy kezdettől fogva alkalmazhatatlanok voltak s akkor nem „váltak” azokká, vagy pedig nem voltak azok s akkor nem is váltak azokká. Új nemzetközi helyzet pedig azóta nem teremtődött.

Nem óhajtok ennek a felfogásnak cáfolá-

tába bocsátkozni, csak utalok arra, hogy ez a 19. §. túlnyomóan Lord Robert Cecil műve. Már pedig Lord Robert Cecil egy hozzám intézett levélben kijelentette, hogy az ő és a nagy entente-államok intenciója kétségkívül az volt, hogy a 19. §. a békeszerződés esetleges revíziójára is vonatkozzék. Hozzáteszi azonban Lord Robert Cecil, hogy a revízióra vonatkozó határozat az egyességokmány azon határozatai közé tartozik, amelyekhez egyhangúság szükséges. Ha tehát bármely állam a revízió *ellen* szavaz, nincs revízió.

Ez ennek a híres 19. §-nak egyik nagy fogyatékosága. Másik fogyatékosága abban áll, hogy az annak alapján hozott határozat tulajdonképp csak felszólítást és nem kötelező rendelkezést tartalmaz.

Ez a 19. §. mai formájában tehát írott malaszt. Mi tehát a teendő?

Egyrészt azon kell lennünk, hogy a 19. §. módosíttassék, továbbfejlesztessék. Ép legutóbb kaptam *ígéretet* egyik vezető entente-állam egyik legjelentékenyebb államférfiától arra, hogy ily irányban fog valami történni. Talán, ha Briand páneurópai koncepciója értelmében valami európai státútum fog létesülni, abba fel lehetne vétetni a 19. §-t megreformált alakban.

Egyébként azonban az egyhangú hozzájárulást természetesen csak az elsősorban érdekelt meggyőzésével lehet elérni. Ez pedig, amint látszik, nem könnyű feladat. Annyi bizonyos, hogy ez a meggyőzés ellenséges, gyűlölködő hangon sikerülhet legkevésbé.

Azt szoktam mondani, hogy ha valaki ellopta az órát és aranyláncomát és én

vissza szeretném kapni ha már az órát nem, legalább a rothermerei aranyláncot, akkor kettőt tehetek: vagy birokra kell kelnem, vagy ha ezt nem tehetem, akkor nem azt kell kiabálnom, hogy: gaz tolvaj, add vissza, amit elraboltál, hanem be kell őt hívnom a kocsmába, le kell vele ülnöm és barátságos beszélgetés közben rábírom, hogy adja vissza saját érdekében legalább az aranyláncomat, mert akkor jó barátok leszünk, míg különben nem lesz nyugta tőlem és egész életét azzal töltheti, hogy ellenem védekezik.

Persze nagy elhatározás békés diskurzusba kezdeni azokkal, akik nemcsak az aranyóránkat és láncunkat, hanem a kényerünket, nyugalmunkat és büszkeségünket is elrabolták. De hát ép arra való a Nemzetek Szövetsége és a tervezett Páneurópa, hogy legyen egy ház, ahová az összes népek kénytelen-kelletlen betérnek, ahol akaratlanul is összetalálkoznak s ahol a haragosokat a többiek összebékítik.

Briand páneurópai kezdeményezése a Népszövetségnek, de, nyugodtan mondhatjuk, az emberiség történetének is óriási jelentőségű eseménye.

Én, a magam részéről jobban szerettem volna, ha a legyőzött államok, még sokkal melegebben reagáltak volna Briand kezdeményezésére, nemcsak azért, mert őszinte rajongója vagyok az európai Egyesült Államok eszméjének, hanem azért is, mert megvagyok róla győződve, hogy akkor sikerült volna Briand azon tervét megvalósítani, hogy az európai Unió mintegy a Népszövetség mellett önállóan működjék s így oly új szervezet létesült volna, melynek létrehozásában

kezdetői fogva részt vettek volna a legyőzött államok is és így annak statutumából sikerült volna kiküszöbölni mindazt, ami a háborús atmoszférában keletkezett népszövetségi státúumokban benn van és jogos kifogás alá esik. Sajnos, a páneurópai mozgalmat be-
skatulyázták a Népszövetségbe egy ú. n. európai bizottság alakjában.

A nemzetközi reakció boldog volt. No, ezzel ki is van végezve ez az utópia, — mondták. Ámde csalódtak. A bizottság ez év januárjában összeült és oly gazdasági kérdéseket kezdett tárgyalni, mint a gabonaértékesítés, a közép- és keleteurópai gabonának a nyugat-európai államokban előnyben részesítése az amerikai gabonával szemben, hosszúlejárátú hitelek nyújtása a mezőgazdaság megmentése céljából, — szóval — úgy látszik — mégis győző az európai szolidaritás.

És győznie is kell, — mert különben végünk van. Egyik oldalon a hatalmas Amerika a maga 9 és V_2 millió km^2 területével közbeső vámhatárok nélkül, egységes valutával, mint politikai egység, belső háború kizárásával, — míg Európa összterülete alig több öt millió km^2 -rel, tehát $4 \frac{1}{2}$ km^2 -rel kisebb a területe az amerikai Egyesült Államokénál s ezen az aránylag kis területen harminckét külön állam osztozik, vámhatárokkal, többé-kevésbé ellenséges érzületű lakossággal. A másik oldalon a szovjet, melynek agitációját megkönnyíti az európai politika okozta katasztrófális gazdasági helyzet, s mely ez a helyzetet dumpingjével még súlyosbítja.

Nem kell-e ilyen körülmények közt összefognunk? Nem bűn-e ilyen viszonyok között elgáncsolni azoknak munkáját, akik a meg-

értés útját keresik, a locarnoi mű továbbfejlesztésén dolgoznak? Szabad-e könnyelműen lecsepülnünk intézményeket, amelyek tökéletlenek, de amelyeknek továbbfejlesztésére, megreformálására és nem felrobbantására van szükség. Szabad-e cinikusan lemosolyognunk nemzetközi konferenciák sikertelenségét, ahelyett hogy újabb, eredményesebb konferenciát sürgetünk?

Nem Uraim, nem babra megy a játék. Tragikus időket élünk. Egy-két éven belül eldől, hogy új háború vár-e ránk, ami a bolsevizmus európai térhódításával egyenlő. Ez a térhódítás egyébként bekövetkezhetik háború nélkül is. Vagy ez következik, vagy észbe kapunk és megmentjük Európát, a nyugati kultúrát, hazánkat, önmagunkat.

Ez az észbekapás természetesen elsősorban nem tőlünk függ, bár mindenkinek kötelessége, hogy megőrizze józanságát és tudatában legyen az idők komolyságának.

Van rá remény, hogy Amerika, belátván, hogy az európai piac megmentése és Európa békéje neki is létérdeke, nagy engedményeket fog tenni háborús követeléseiből s akkor Anglia és Franciaország követni fogják példáját, megszabadulván saját adósságuk jó részétől. Feltehető azonban, hogy Amerika ugyanakkor gondoskodni fog róla, illetve feltétellé teszi, hogy az így felszabaduló pénzek Európában ne legyenek fegyverkezésre fordíthatók. Legkívánatosabb az volna, ha Amerika a Nemzetek Szövetségének átszervezését is feltételül szabná s annak megtörténte után maga is belépne a Nemzetek Szövetségébe.

Ha az európai államok a tizenkettedik

órában átérzik, hogy számukra a lét vagy nem lét kérdéséről van szó, ha tudatára ébrednek annak, hogy az az egészséges egoizmus és nacionalizmus, mely számol azzal, hogy más nemzet, más ország is van a világon s hogy egy nagy közösségnek vagyunk tagjai, mely ha felborul, felborulnak az egyes nemzetek is, akkor talán még remélhetjük a jobb idők bekövetkezését. Akkor talán megszűnik az állandó izgalmi állapot, megszűnik a bizalmi krízis, újra feléled a vállalkozási kedv, megszűnnek a szabad forgalom korlátai és racionális gazdálkodás mellett újra fel fogjuk virágoztatni a mi hervadó Magyarországot is.